

המדרשה למוסיקה
מכללת לוינסקי
לחינוך

בשיתוף עם

התזמורת
הפילהרמונית
הישראלית

מפתח

תכנית לחינוך מוסיקלי וקשר עם הקהילה

מפגשים עם
"מוסיקה חיה"

"על הצליל ועל הקצב"

לכתות א'-ב'

ספטמבר 2004 – תשס"ה

MIT90

מפג

על הצליל ועל הקצב

1. "Rondo alla Turca" , מתוך סונטה בלה מז'ור, ק. 331, וולפגאנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)
2. "פיית שינף הסוכר" , מתוך מפצח האגוזים, פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי (1840-1893)
3. "הבנרה" , מתוך הסוויטה כרמן, ז'ורז' ביהזה (1838-1875)
4. "הכושי הקטן" , יצירה לפסנתר, קלוד דביסי (1862-1918)
5. "יצורים מאובנים" , מתוך קרנבל החיות, קאמיל סן-סנס (1835-1921)
6. "מחול החרבות" מתוך הבלט גיינה, אראם חצ'טוריאן (1903-1978)
7. גאלופ , מתוך הליצנים, דימיטרי קבלבסקי (1904-1987)
8. "טיקו טיקו" , Zequinha Abreu
9. "Take Five" , פול דסמונד (1924-1977)

כותבים

עודדה הררי

שרית טאובר

רון לוי

דו"צי ליכטנשטיין

שולמית פינגולד

Rondo alla Turca (מתוך סונטה בלה מז'ור k. 331)
 מאת וולפגנג אמדאוס מוצרט (27.1.1791 - 5.12.1756)

על המלחין והיצירה:

מוצרט נולד באוסטריה (זלצבורג 1756, וינה 1791). היא החל את חינוכו המוסיקלי מיום שנולד. אביו ליאופולד היה מורו הראשון והוא אשר גילה את בנו כילד פלא מוסיקלי כבר החל מגיל שלוש. ליאופולד מוצרט היה מוסיקאי בחצר המלך, וטיפח את כישורו המוסיקלי של שני ילדיו, הבת הבכורה אנה, וולפגנג הצעיר. ואכן וולפגנג הוכיח מגיל צעיר את כישוריו המוסיקליים הן בהלחנה (המצאת מנגינות) והן בנגינה על פסנתר.

בהיותו ילד צעיר, החל וולפגנג לנסוע ברחבי אירופה בחברת אביו ואחותו: האחים הצעירים הטיבו לרתק ולשעשע את האצולה בנגינתם המופלאה ובפעלולים כגון: נגינה בידיים מכוסות, בעיניים עצומות ועוד. למוצרט הייתה ילדות מפרכת רצופה במחלות תוך כדי הטלטלות בקרנות מסע על פני שרכים מסוכנות ומשובשות: אך מסעות אלה נשאו פרי ואפשרו לוולפגנג הצעיר לשרת וללמוד בערים חשובות כמו לונדון, פריז, וינה, ואף לסייר בערי איטליה. בגיל תשע וולפגנג הלחין יצירה לתזמורת מלאה, סימפוניה, ובגיל שתיים עשרה כתב את האופרה הראשונה שלו. יצירותיו קבעו בהדרגה אמות מידה של איכויות שהיו מופת ומקור השראה לדורות רבים של מלחינים.

Alla Turca - מונח המתאר מוסיקה של תזמורת צבאית בה מנגנים כלי נשיפה וכלי הקשה תורכיים כגון תופים, שלישי, מצלתיים ופעמונים, או מוסיקה המחקה אפקטים סונוריים של תזמורת זו. בתקופת בשלטון העות'מאני, היו יחידות חיילים מיוחדות שנקראו Janissaries, ותפקידן היה לנגן בתזמורת צבאיות של הסולטאנים. במאה ה-שבע עשרה הגיעו תזמורות אלה לאירופה, ומלחינים רבים מכל רחבי היבשת החלו לכתוב יצירות או פסאז'ים בסגנון זה.

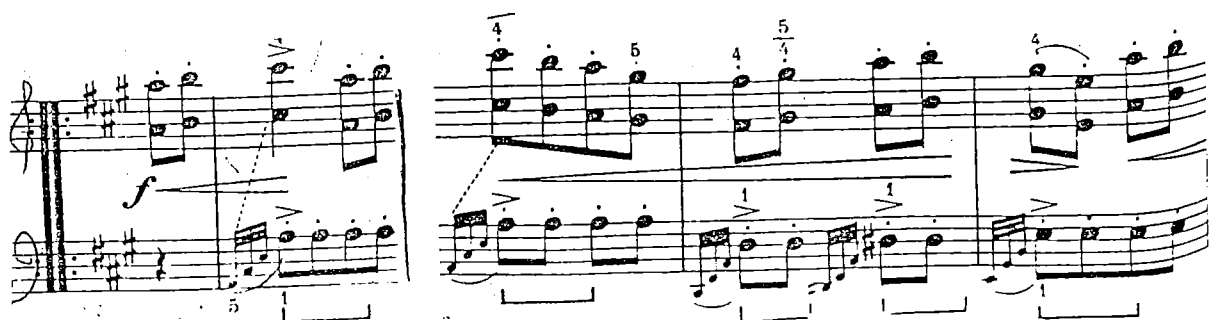
מאפיינים בולטים:

1. אופי ערני.

2. מפעם Allegretto.

3. אפקטים סונוריים המזכירים תזמורת תורכית:

א. הארפזים בבס המזכירים צילצלים. החזרה על אותו צליל - הקשת תוף

ב. הצליל הארוך בסופרן מצלתיים ובו זמנית בבס-מצלול דמוי צילצלים

coda

ג. הקישוטיות הדחוסה בצליל רה המובילה אל הדו, יחד עם הארפז' בבס יוצרים "לכלוך" סונורי

המזכיר את כוונן התזמורת המזרחית

4. הרמוניה פשוטה וסטטית ללא מודולציות. הטונליות נעה סביב לה מינור, לה מאזור ופה דיאז

מינור.

5. פסוקים סימטריים (מלבד בקודה) המתחילים באקדם.

מבנה היצירה רונדו: A B coda
 אa - ba-ba אa-ba-ba aa- ba-ba

חטיבה A מאופיינת על ידי מבנה a: ba:

חלק a, בטונליות לה מינור, בנוי משתי פסוקיות:

ה-ראשונה בכיוון עולה, בריתמוס שמניע קדימה, ואופי סקוונציילי.

ה-שנייה בתנועה סרקולרית

ה-סיום פתוח

חלק ב מורכב מארבעה הגידים קצרים. שניים זהים בדו מז'ור, ושניים סקוונציאליים בלה מינור.

חלק a חוזר עם פסוקית שנייה סוגרת.

חטיבה B בטונליות לה מינור, מאופיינת על ידי:

1. מלודיה מוכפלת באוקטבות.
2. שינוי בעוצמה
3. שתי פסוקיות דומות, הראשונה פתוחה והשנייה סגורה.
4. מנעד קטן של סקסטה במקצב של שמיניות.
5. בבס צליל פועם וארפז' המופיע בתכיפות.

חטיבה C מאופיינת על ידי מבנה של ba:

בחלק b

חלק a

מז'ור

מינור

צלילים קצרים בתנועה מתמדת עם אתנהתאות.

צלילים קצרים בתנועה מתמדת.

קו מלודי סולמי בתנועה גלית

קו מלודי מתגלגל בלולאות קטנות

חגיגה, ארק' : a

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). It contains a sequence of notes with various fingerings indicated by numbers 1 through 5. A dynamic marking 'p' is present at the beginning.

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps. It contains a sequence of notes with fingerings 1 through 5.

ארק' : b

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps. It contains a sequence of notes with fingerings 1 through 5.

ארק' : a

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps. It contains a sequence of notes with fingerings 1 through 5. A dynamic marking 'p' is present.

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps. It contains a sequence of notes with fingerings 1 through 5.

הקודה מאופיינת על ידי:

- 1. צליל ארוך () המזכיר את הדהוד המצלחיים.
- 2. א-סימטריה:
-פסוקים של שש או שבע תיבות.
-חפיפה בין הצליל האחרון של הפסוק לצליל הראשון של הפסוק הבא.
- 3. קו הבס של חטיבה B
- 4. דחיסות של אפקטים סונרים המזכירים תזמורת תורכית.

A musical staff in treble clef with a key signature of two sharps. It contains a sequence of notes with fingerings 1 through 5. A dynamic marking 'p' is present.

הצעות לפעילויות:

1. הפנמת המבנה באמצעות "מראה":

חטיבה A חלק a: תנועות בכפות הידיים המשקפות את הכיווניות המלודית.

חלק b: שלוש טפחות (ראה סימון בתווים).

Musical score for the first exercise. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with various notes and rests. Above the notes are circled 'X' marks and numbers (1, 2, 3) indicating fingerings. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The piece ends with a double bar line.

Musical score for the second exercise. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with various notes and rests. Above the notes are circled 'X' marks and numbers (1, 2, 3) indicating fingerings. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The piece ends with a double bar line.

חטיבה B: רקיעות (ראה סימון בתווים)

Musical score for the third exercise. It consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains a melodic line with various notes and rests. Above the notes are circled 'X' marks and numbers (1, 2, 3, 4, 5) indicating fingerings. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with notes and rests. The piece ends with a double bar line.

חטיבה C רפרוף הידיים בחלל.

קודה: הנפת ידיים במרץ כמו במצעד.

2. הפנמת המבנה באמצעות כוריאוגרפיה במרחב:

חטיבה A: עמידת מוצא - עמידה בזוגות במעגל, או בפריסה על פני המרחב.

בחלק a החוזר פעמיים - הליכה קדימה. כאשר a חוזר בפעם השנייה - החלפת כיוון.

בחלק b-עמידה במקום תוך כדי שלוש מהיאות כף עם בן הזוג.

חטיבה B: רקיעות.

חטיבה C :

ריצה קלילה במרחב ללא בן זוג.

קודה: הליכה בטור באופי של מארש.

פיית שיזף הסוכר, מתוך "מפצח האגוזים"
מאת פיטר איליץ' צ'ייקובסקי (6.11.1893-7.5.1840)

על המלחין

פיטר איליץ' צ'ייקובסקי נולד בעיירה הרוסית ווסקינסק, בה עבד כמהנדס מכרות. מגיל צעיר אהב פיטר לנגן ולאלתר על גבי הפסנתר. בהיותו בן שמונה עברה משפחתו לעיר הגדולה סנט-פטרסבורג; שם למד צ'ייקובסקי משפטים ועבד מאוחר יותר כפקיד ממשלתי.

בגיל 21 נרשם ללימודי מוסיקה בקונסרבטוריון. הוא למד הלחנה אצל המורה המפורסם אנטון רובינשטיין, אשר עודד אותו להתפטר מעבודתו ולהתמסר למוסיקה.

הצטיינותו במוסיקה הייתה כה בולטת, שעם סיום לימודיו התמנה למורה בקונסרבטוריון של מוסקוואה. במקביל להוראה החל בהלחנה; הוא כתב סימפוניות, אופרות, מוסיקה לבלט, מוסיקה קאמרית, יצירות לפסנתר ושירים. יצירותיו לבאלט הפכו לנכס צאן ברזל במוסיקה המערבית הבימתית; ביניהן, "היפיפיה הנרדמת", "אגם הכרבורים", מפצח האגוזים".

החל משנת 1870 נהג לסייר באופן קבוע באירופה, שם ניצח על יצירותיו והכיר מלחינים אחרים. צ'ייקובסקי נתמך על ידי אלמנה עשירה בשם גדז'דה פון-מק אשר דאגה לכלכלתו ואפשרה לו להתמסר באופן בלעדי להלחנה. הם מעולם לא נפגשו (על פי בקשת הנדבנית) וקשר המכתבים ביניהם נמשך שלוש עשרה שנה.

צ'ייקובסקי גם הגיע בסיוריו אל ארה"ב, אל הערים וושינגטון ופילדלפיה, שם החל במסע הופעות שהוזמנו זמן מה לפני כן.

צ'ייקובסקי נפטר ממחלת הכולרה, רק תשעה ימים לאחר בכורת היצירה האחרונה שלו, עליה נצח בעצמו. ואמנם, בימי החורף המוקדמים של שנת 1893, לאחר ששתה מים מזוהמים, התדרדר מצבו הבריאותי ונפטר.

על גילגול העלילה

הסיפורים על מפצחי אגוזים מכושפים עתיקים כאגדה.

גרסאות אחדות שלהם מופיעות באגדות עם של בוהמיה ופולין. אולם את מקורו המדויק של סיפור **מפצח האגוזים** ניתן לאתר בגרמניה בקרב מספר האגדות הגדול ארנסט תיאודור הופמן שכתב ב-1816 אגדה בשם "מפצח האגוזים ומלך העכברים".

כמו רבות מיצירותיו המופלאות של הופמן, גם אגדה זו טווה את קסמיה באמצעות של מיזוג בין מציאות ודימיון.

כאשר הסופר והמחזאי אלכסנדר דיומא האב פרסם בשנת 1844 את התרגום החופשי שלו לסיפורו של הופמן, נעלם מן המקור חלק גדול מן האלמנטים המיסתוריים והמבהילים.

מריוס פטיפה, הכוריאוגרף הראשי בתיאטרון מרינסקי בסנט פטרסבורג, בחר בגרסא של דיומא, ולבסוף החליט לקצר ולסיים את הבלט בסדרה של שעשועי מחול מממלכת הממתקים.

העלילה

הזמן הוא ערב חג המולד בבית משפחת שטלבאום העורכת מסיבה לחבריה ולחבריהם הצעירים של שני ילדיה, קלרה ופריץ. במרכז החדר נצנץ בגרותיו הבוערים עץ האשוח עמוס מתנות. אחד האורחים, מר דרוסלמאייר מוציא מכיסו צעצוע נפלא, מפצח אגוזים מעץ. הוא מכניס אגוז בין לסתותיו הקשות והצבועות של הצעצוע ולקול פיצוחה של הקליפה מדגים האורח את כישרונו הנדיר של הצעצוע. קלרה מתאהבת מייד באיש העץ הזעיר.

עם תום החגיגה, ובשעה שכל בני המשפחה עלו על משכבם, קלרה לומדת להכיר את רזי המפצח המיוחד המפתיע אותה ללא הרף עם קסמים וכישופים.

ואמנם, בינתיים מפצח האגוזים קרם עור וגידים והוא מנהל קרב קשה עם עכברים. קלרה מתגייסת חיש מהר למאבק ומצליחה לגרש את מלך העכברים. בתמורה זוכה קלרה למסע הרפתקאות בכיכובו של מפצח האגוזים, הפעם בדמות נסיך יפה- תואר.

בין הסוירים וההרפתקאות במחזות דימוניים, הם מבקרים גם בממלכת הממתקים, ובה ארמונות סוכר מדהימים ביופיים. קלרה והנסיך מחקבלים בברכה על ידי פיית שזיף הסוכר העדינה המבקשת לשמוע על הרפתקאותיהם. לאחר מכן הממתקים הצבעוניים מופיעים אלה אחר אלה בריקודים שונים. בשיאה של ההופעה רוקדת פיית שזיף- הסוכר ריקוד עדין ושברירי.

על המוסיקה

בזמן שצ'ייקובסקי החל להלחין את המוסיקה ל"מפצח האגוזים", במארס 1891, הוא היה בן חמישים. צ'ייקובסקי נערך למשימה בהתאם; הוא ידע שהצלילים המיוחדים במינם של כלי-נגינה לילדים-שכה הקסימו אותו בסימפונית הצעצועים של ליאופולד מוצרט, יכולים לתרום רבות ל"מפצח האגוזים". הוא קנה בפריו אוסף גדול של צעצועים מוסיקליים ולבסוף כלל ביצירתו קולות של חצוצרה, תופים, רעשן, קוקיה, מצילתיים ותופים זעירים.

בעיה מוסיקלית רצינית יותר פתר בעזרת בניית כלי חדש לחלוטין, "משהו בין פסנתר קטן ופעמונייה, עם צליל אלוהי...", וקרא לו הצ'לסטה של מוסטל" ע"ש ממציאו הפריזאי.

"מפצח האגוזים" בוצע בקונצרט שערכה החברה למוסיקה רוסית בסנט פטרסבורג, במרס 1892. צ'ייקובסקי ניצח אך לא על הבלט כולו אלא על הסוויטה המפורסמת כיום, בעלת שמונה חלקים,

הסוויטה היחידה שיצר אי פעם לפי מוסיקת בלט שלו.

ההענות להם היתה מדהימה וכמעט כל החלקים נוגנו פעם נוספת.

תכונות כולטות

- אווירה אגדית, מרחפת, מסתורית
- גוון בהיר ועדין של הצ'לסטה
- משקל זוגי
- מפעם מתון ונינוח
- הנגדות בין הרעיונות המוסיקליים בתחום האופי, הגוון והרגיסטר, והארטיקולציה

רעיונות מוסיקליים:

הנושא הראשון "הקסום", הנפתח על פעמה רפה, בכיוון כרומטי יורד; ראשיתו וסופו בתנועת זיג-זג

מוטיב הגליסנדו היורד

מוטיב הגליסנדו היורד של הקלרינט, נשזר בין האתנחתות הפנימיות של הנושא "הקסום"

סדרה של דגשים בלתי צפויים על ידי הטוטי בספורצנדו מעוררת אווירה מיסתורית ואף מתוחה

כס' קשת

"השאלה"

דו-שייה בין
הנושא השני של הצ'לסטה - השאלה - באוקטבות עולות ויורדות
ובין

"התשובה"

התשובה של הווילוח על צלילים חוזרים

→

"נחשולי" הארפג'ים בצ'לסטה

"נחשולי" הארפג'ים
בצ'לסטה

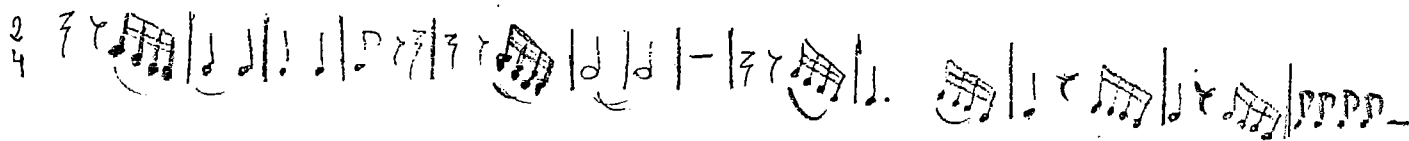

המבנה	"התחנות" הבולטות
מבוא	כלי קשת בפיציקטו ובפראניסימו
חלק א	הנושא הראשון "הקסום" והנינוח של הצ'לסטה מלווה בכלי קשת בעוצמה שקטה; מוטיב הגליסנדו היורד בקלרינט מבצבץ על פעמה רפה באתנחתות ובסיומות של הנושא הראשון
חלק ב	דגש בלתי צפוי בטושי ובספורצנדו מבשר את הדו שייה בין הנושא השני של הצ'לסטה - השאלה - הצובר אנרגיה באוקטבות עולות ברגיסטר מאד גבוה ובלגטו ובין הווילוח - התשובה - על צלילים חוזרים בגוון כהה, ברגיסטר נמוך ובסטקטו
מעבר	המתח והמיסתורין נמוגים אט אט עם נחשולי ארפג'ים "מנצנצים" בתנועה עולה בצ'לסטה; הבסונים והחלילים ב"מוטיב הגליסנדו" מבשרים את ההופעה של הנושא "הקסום"
חלק א	הנושא הראשון של הצ'לסטה מלווה הפעם כתבניות מקצב צפופות יותר בכלי הקשת השקטים; מוטיב הגליסנדו בקלרינט משובץ שוב בהפרשים ההולכים ומצטמצמים עד לסיום המפתיע באקורד חזק בסטקטו.

22
22

- הבחנה ב"מוטיב הגליסנדו" של הקלרינט בעזרת תנועת היד באוויר המתארת את כיוונו ואת הופעתו

החזרת בהפרשי זמן שונים

- "המחזות" התפקידים הבולטים והשונים בחלקה הראשון של היצירה בידי שלוש קבוצות תלמידים שונות:

הצ'לסטה בצליליה הגבוהים
התבנית הריתמית הקצובה והשקטה של כלי הקשת
הגליסנדו היורד בקלרינט

3. הכרות עם חלקה השני של היצירה באמצעות:

- תגובה לספורצנדו של הטוטי במקומות "מפתיעים"

- "טיפוס" בשתי הידיים על גבי האוקטבות העולות והיורדות של הצ'לסטה

- תאור קטע המעבר על נחשולי הארפג'ים העולים של הצ'לסטה בתנועה מטפסת מעלה-מעלה

4. רישום גראפי של היצירה כולה על פי סימנים המדגישים את הרעיונות המוסיקליים המרכזיים כמו:

- הנושא הראשון "הקסום"

- מוטיב הגליסנדו היורד של הקלרינט בהופעותיו השונות

- ספורצנדו מפתיע בטוטי בחלקה השני של היצירה

- מהלך עולה ויורד של האוקטבות

- נחשולי הארפג'ים העולים של הצ'לסטה

5. המחזות היצירה כולה דרך "תיאטרון בובות"

העשרת ה"תמונה הדימונית" (על עולם הפיות), בעזרת אמנות הציור

הבנרה" מתוך הסוויטה "כרמן"
ז'ורז' ביזה (3.6.1875 - 25.10.1838)

ז'ורז' ביזה נולד בשכונת מגורים צפונית לפרז, למשפחה מוסיקלית אשר העניקה לו מגיל מאד צעיר את היסודות בחינוך מוסיקלי.

אביו היה מורה לזמרה ומלחין, ואמו הייתה פסנתרנית מאד מוכשרת. ז'ורז' בן הארבע נהג לשמוע מבעד לדלת חדרו את שיעורי המוסיקה שאביו ניהל בביתו, כאשר אחנו הצמודה לדלת מאזינה לזמרת התלמידים. הוא אף הפתיע את אביו ביכולת ההתמצאות בכתיבה ובקריאת תווים עוד בטרם הכיר את אותיות האלף-בית. כבן יחיד להוריו קבל את מלוא תשומת הלב והטיפול הראויים לילד כה מוכשר. ואמנם, כשרונו הרב הוביל לקבלתו לקונסרבטוריון של פריס והוא רק בן תשע, מאורע חסר תקדים בתולדות הקונסרבטוריון.

ביזה למד הלחנה ופסנתר ונחשב לפסנתרן מבטיח. בגיל 17 כתב את הסימפוניה הראשונה שלו.

בשנת 1857 זכה ביזה ב"פרס רומא" היוקרתי, מלגה שאפשרה לו ללמוד הלחנה במשך שלוש שנים בבירה האיטלקית.

מאוחר יותר משחזר לפרז החל בהלחנת אופרות, התפרנס משיעורי פסנתר, מעיבוד יצירות של מלחינים אחרים ומהערכת תווים להוצאות לאור.

בשנת 1869 הוא נישא לז'נביב הלוי, בתו של מורו להלחנה בקונסרבטוריון ז'ק הלוי. כאשר פרצה המלחמה בין צרפת לפרוסיה, גויס ביזה לצבא הצרפתי.

אל פסגת יצירתו הגיע ביזה עם האופרה "כרמן", בשנת 1875.

היא כונתה בפי רבים "כליל השלמות" בשל המלודיות הקליטות והתזמור הנועז והחדשני. למרות זאת בכורת האופרה הייתה כשלון חרוץ, והיא הורדה מהבמה.

בעקבות כשלון האופרה, נתערערה בריאותו של ביזה אשר סבל מזה שנים רבות מדלקת שקדים; הוא עבר שני התקפי לב ושלושה חדשים לאחר בכורת "כרמן" מת ז'ורז' ביזה בגיל 36.

במותו הצטרף ביזה לשורת מלחינים אשר נפטרו בגיל צעיר – כמו מוצרט ושוברט – אשר זכו לתהילת עולם אך חדשים ספורים לאחר מותם. ואמנם, רבות מן היצירות שלא זכו להצלחה בימי חייו של ביזה, כמו הסוויטה "הנערה מארל", והסימפוניה הראשונה, נחשבות לנכס צאן ברזל של המוסיקה האמנותית באולמי הקונצרטים.

על היצירה

האופרה "כרמן" שנכתבה בשנת 1875, הנה יצירתו הידועה ביותר של ז'ורז' ביזה ואחת האופרות האהובות ביותר ברפרטואר הבימתי. העלילה הדרמטית מרתקת, בין השאר, בשל השימוש באלמנטים ריאליסטיים וקומוניקטיביים המקרבים את העיניין והקשב של הקהל ואף מעוררים הזדהות בקרבן. אך בשעתו, האופרה הוגדרה כבעלת עלילה "בלתי מוסרית" בשל יחסי האהבה בין צוענייה לקצין צרפתי, בשל מקהלת נשים המעשנת סיגריות על הבמה, בשל חבורת הגנבים ההופכים לגורמים עיקריים בעלילה, ובעיקר בשל הגיבור העורק מהצבא. כל אלה היו סיבות להורדת האופרה למתרת הצגתה הבכורה. שמונה שנים לאחר מכן נחלה האופרה הצלחה גדולה בקרב קהל בשל, ערוך ומוכן לקבלתה.

ביזה אמץ מנגינות של שירי עם, השתמש בשירים של מלחינים אחרים, הוא אף שאל קטעים מיצירותיו עצמו, ושלב מקצבי ריקוד ספרדיים להענקת "צביות" מקומי למלודיות מקוריות.

ההבנרה

מקור השם של השיר- ריקוד **הבנרה** הוא מעיר הבירה של קובה, הבנה. ביזה כתב את הפרק בהשראת לחן נפוץ בימיו. הו'אנר עצמו היה מאד פופולארי בספרד ובאירופה המערבית והוא אף השפיע, מאוחר יותר, על ריקודים לאטיניים נוספים כמו הטאנגו הארגנטינאי. באופרה "כרמן" **ההבנרה** הינה השיר הראשון המושר על ידי כרמן בפני הגברים המתגודדים בחזית מפעל ייצור הסיגריות בה היא עובדת.

ההבנרה מתאפיינת במרכיבים הבאים:

- מפעם מתון-איטי
- משקל זוגי
- מקצב מנוקד

ההבנרה של ביזה מלווה באוסטינטו מתמיד בצ'לי, הפותחים את היצירה ומחזיקים בו עד סיומה כאשר אליהם מצטרפים גם כלי הקשה:

1. מאפייני החטיבות:

החטיבה השנייה

בסולם מז'ורי

באופי אופטימי, החלטי ואף נמרץ

ניגודים בין פיאניסימו לפורטיסימו

הנושא בכיוון עולה מתקדם בטריקורדים בכיוונים

מנוגדים זה לזה

החטיבה הראשונה

בסולם מינורי

באופי חושני, מתפטל, מהורהר ואף נוגה

דינמיקה שקטה קבועה

הנושא בכיוון כרומטי יורד

בשתי החטיבות ליווי אוסטינטו מתמיד

2. מבנה הפרק:

- לפרק שתי חטיבות :

- לכל חטיבה מלודיה החוזרת ברציפות מספר פעמים בשינויים קלים.

- לחטיבות מאפיינים מנוגדים ומשלימים בסולם, בכיוונים, במהלכי המרווחים, בדינמיקה

ובאופי

לחטיבה הראשונה משפט המתחלק לשני פסוקים בסולם מינורי יורד, ברובו כרומטי

הפסוק הראשון

הפסוק השני, הסוגר, מסתיים על צליל הטוניקה

השלד המלודי של הפסוקים:

חטיבה שנייה:

החטיבה השנייה היא בעלת אופי "אופטימי", נמרץ והחלטי יותר; הדינמיקה משתנה בין דרגות קיצוניות. החטיבה כוללת היגד בסולם רה מז'ור, החוזר ארבע פעמים בסקוונצות או בווריאנט על בסיס טריקורדים פנימיים מנוגדים זה לזה :

מנגינה ב', בפעם הראשונה (פסוק ראשון המסתיים על הסובדומיננטה סול)

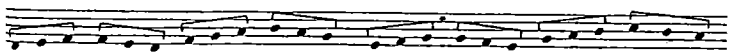
מנגינה ב', בפעם השנייה (בסקוונצה על הפסוק הראשון ומסתיימת באתנת דומיננטי):

מנגינה ב', בפעם השלישית (חזרה עם וואריאנט על הפסוק הראשון)

מנגינה ב', בפעם הרביעית (הרחבה על הפסוק שני, מסתיימת על הטוניקה)

השלד המלודי שבחטיבה השנייה "מתקדם" בכיוון עולה על טריקורדים פנימיים מנוגדים זה לזה

3. סדר הופעת המשפטים המוסיקליים וכלי הנגינה הבולטים:

א מנגינה בכינורות, בעוצמה שקטה

א בהוספת קלרינט וחליל

א בהוספת כלי הקשה, ובשילוב קו קונטרפונקטי עדין בידי החצוצרה

מנגינה **ב** בכינורות בעוצמה שקטה

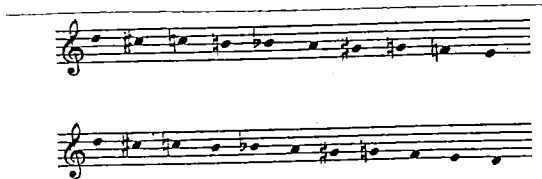
ב במענה בין טוטי ב- ff ובין כלי קשת ב- p, מסתיימת בהרחבה חופשית של החצוצרה

ב בכלי נשיפה מעץ ובהוספת תוף לליווי

ב במענה בין טוטי ב- ff ובין כלי קשת ב- p

הצעות לפעילות:

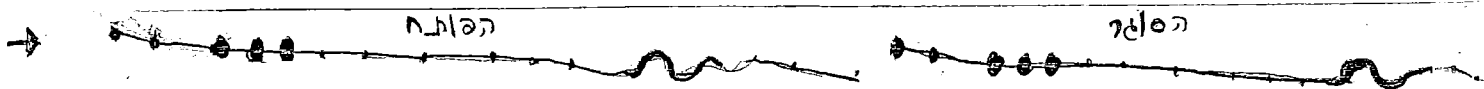
1. החלפת רשמים לאחר האזנה אל השיר המקורי של ההבנרה מתוך "כרמן" (על מצבי רוח שונים באהבה : אהבה ועצב, אהבה ורוגע, אהבה ושמחה, אהבה וכעס, אהבה וספק ועוד)
 2. העלאת הצעות להקשת תבניות מקצב על בסיס האזנה לריקוד האינסטרומנטלי המוקלט
 3. ביצוע האוסטינטו במחיאה, בנגינה בכלי הקשה, כתנועה
 4. ביצוע האוסטינטו בהבדלי דינמיקה וארטיקולציה
 5. הכרת "הנוף הצלילי" של הנושאים:
 - א. הכרות עם הנושא הראשון על ידי :
- . מעקב אחר השלד הכרומטי היורד הרשום על הלוח

. התנסות בנגינה במטלופון:

- ראשית, התמצאות בכיווני עלייה - ירידה
- שנית, באופן חופשי
- שלישית - עם הגבלת הכיוון היורד בלבד

6. "ציור באוויר" של קישוטים על היחידות הריתמיות הקצרות (שלישון, חלקי שש עשרה), על פי נגינת המורה

ב. הכרות עם הנושא השני באמצעות נגינת המורה:

- הבחנה בין סיומי ארבעת הפסוקים, הכיווניות וצליל ההגעה שלהם:
 - תאור קו דימיוני באוויר הממחיש את הסיומים ואת תחושת ההתרחקות והשיבה "הביתה"
 - מעקב אחר גראפים על הלוח המשקפים את קווי המתאר של ארבעת הפסוקים
 - חידון - זיהו של אותם הפסוקים אשר הגראפיים שלהם נבדלים היטב

. המחזות העוצמות הקיצוניות האופייניות לנושא השני בעת ההאזנה (זוגות ילדים מנהלים דו שיח בפנטומימה, בתנועות יד או ברקיעת המקצב, המביע את האמירות המנוגדות והמשלימות)

5. הפנמת הרצף של שני הנושאים בהאזנה ליצירה, ותגובה לאיפיונם בתנועת יד באוויר

6. המחשת המבנה על שתי חטיבותיו בתנועה במרחב, תוך הקפדה על :

שיחזור קווי המתאר של הנושא הראשון (על "הקישוטים" שבו)

ביטוי אופיו המהורהר ואף נוגה של הנושא הראשון

הבחנה בין הסיומים והכיווניות של הפסוקים השונים

שיחזור התבנית המקצבית

הבעת ניגודי העוצמה של הנושא השני

"הכושי הקטן", יצירה לפסנתר
מאת קלוד דביסי (22.8.1862 – 25.3.1918)

על המלחין

קלוד אשיל דביסי נולד בצרפת בשנת 1862. בילדותו לא ביקר בבית-ספר. כילד שקט ומופנם, הממעיט לשחק עם חברים, הרבה לחשוב ולדמיון. את שיעורי הפסנתר הראשונים קיבל ממוסיקאי איטלקי, ואחר-כך ממורה שהכינה אותו כדי שיתקבל ללימודים גבוהים בקונסרבטוריון של פריז. במהרה הכירו המורים שלו בכשרונותיו יוצאי הדופן, והגישו אותו לתחרויות. בתחרות בהרמוניה ובליויי זכה במקום הראשון, אבל לא זכה בתחרות הפסנתרנים, ונאלץ לוותר על קריירה של וירטואוז. הגברת פון מק, הפטרונית של צ'ייקובסקי, שכרה אותו כמורה למוסיקה לילדיה, וכבן זוגה בניגנת פסנתר לארבע ידיים. דביסי נסע איתה לאיטליה, לשווייץ, לאוסטריה ולרוסיה והאזין בסקרנות למוסיקה העממית של תרבויות אלה. הוא פגש את המלחינים המפורסמים, נחשף ליצירותיהם, ולפרטואר הכנסייתי האמנותי.

הרשמים וההשפעות מן הנסיעות הללו נתנו את אותותיהן בקונסרבטוריון, שם נחשב ל"עוף מוזר" בשל סגנונו שמרדבמוסכמות של ההרמוניה ושל הצורה. עובדה זו הייתה למכשול בדרך לזכיית "פרס רומא" היוקרתית להלחנה. למרות זאת, מאוחר יותר בשנת 1884, הצליח דביסי לזכות בפרס הזה, שהיה ברומא שנתיים ועסק בהלחנה של שירים עבור אהובתו הזמרת, ובהלחנת יצירות לתזמורת. את רשמיו העמוקים מן הציור "אביב" של בוטיצ'לי ומציורים של מונה וואטו תאר ביצירות תזמורתיות. בביקורת הקשה שספג, על התיאוריות והקשר לציורים, טמון היה אז לראשונה הבמושג הלקוח מאמנות הציור "אימפרסיוניזם" - בדברה על אימפרסיוניזם באמנות המוסיקה.

משחזר דביסי לפריז, הצטרף לחוגי הציירים האימפרסיוניסטים והמשוררים הסימבוליסטים; הוא חיבר את "מנחת הפאון" על-פי המשורר מלרמה בשנת 1884, וזכה, לראשונה, לקבלה ולהצלחה.

דביסי בנה לעצמו עולם צלילי חדש, חלומי, בלתי מציאותי, אוורירי ומרחף, שהדיסוננטים שלו רכים ומלטפים. עולם המים על כל גילוייו – עננים, גשם, שלג, הים, הסירנות, השתקפויות, כמו גם תיאורי טבע ותמונות חלומיות - מצויירים בגווני-גוונים של צלילים ותופשים מקום חשוב ביצירות רבות שלו. דביסי העריץ את האופרות של ווגנר, ואחר-כך התאמץ להשתחרר מהשפעתן עליו. כמו-כן התפעל מן המוסיקה היוונית שהגיעה לפריז בתערוכה העולמית בשנת 1904, ואימץ ממנה מצלולים וסולמות הזרים להרמוניה המסורתית. במכלול יצירתו מוסיקה קאמרית, יצירות לתזמורת, שירים, האופרה "פלאס ומליסנד", יצירות רבות לפסנתר, ויצירות קוליות.

בראיון בשנותיו האחרונות בשנת 1912 אמר:

"מי יגלה את סוד חיבור המוסיקה? צליל הים, עיקול של האופק, הרוח בעלים, ציוץ של ציפור – רושמים רשמים מקובצים בתוכנו. או, בפתע פתאום, ללא הסכמה מצידנו, בא אחד הזכרונות הללו לידי ביטוי בלשון המוסיקה. הוא עצמו נושא את ההרמוניות שלו בתוכו. רק כך תגלה הנפש אשר הגורל הועידה

למוסיקה, את רעיונותיה היפים ביותר... אני רוצה לשיר את הזיותי הפנימיות בתום-לבב של ילד... עלי לשאוף להיות אמן גדול, כדי שאוכל להעזו להיות את עצמי... (את עצמיותי)"

על היצירה

"הכושי הקטן" הוא קטע חביב ועליז, באוירה מבודחת ואופטימית. כותרת המשנה של היצירה – cake-walk - פירושה: במקצבים ובסגנון של ג'אז. זהו סגנון שהיה חדש באותם ימים בהם הלחין הביסי את "הכושי הקטן" (1909), וגם את ה- Golliwogg cake-walk, שהוא הקטע האחרון ב"פנת הילדים" שלו (1908).

המוטיב הריתמי הסינקופי המשותף לשני הקטעים הוא מאפיינים בולטים ב"כושי הקטן":

הרמוניה חופשית, לא מסורתית, עם מרכז טונלי ברור; בסולם דו מז'ור מעורבת גם פנטטוניות, וגם כרומטיות.

המרקם בחלקו דו-שכבתי – מנגינה וליווי, ובחלקו חד-שכבתי בהכפלות של אוקטבות.

המבנה: א. (מעבר קצר). ב. א. ב. א.

הנושאים

הנושא הראשי מקרטע בצעדים הומוריסטיים (cake-walk) על-פני כארבע אוקטבות ומתאפיין ב: מוטיב סינקופי במרווח טרצה, בסקוונצות יורדות. ארטיקולציה קופצנית. קו מתאר קעור: ירידה ממושכת ומתונה ועליה קצרה. דינמיקה משתנה בתחום הפורטה. סולמיות מג'ורית עם נטיה לפנטטוניות, והליווי בחלקו כרומטי. הצליל המרכזי דו.

L 114
1909

Allegro giusto

הנושא השני שירתי ורך באופיו, שקט ובלגטו

המנעד – אוקטבה וחצי

במלודיה שתי פסוקיות, הראשונה בכיוון יורד, בליווי מקצב משלים; השנייה בכיוון עולה בהכפלת אוקטבה.

הסולמיות מג'ורית, עם רמזים לפנטטוניות, הצליל המרכזי פה.

a tempo
pp
doux et expressif
p

הצעות לפעילויות

1. אופי ה- cake-walk

תגובה בתנועה במרחב לסוגים שונים של מפעם ואופי על-פי אילתור של המורה.

תגובה בתנועה במרחב לאיפיוני ה- cake-walk על-פי אילתור המורה.

2. מקצב

הכרת המוטיב הריתמי על-ידי ביצועו בקצב מתון, בקולות גוף שונים.

3. פיסוק

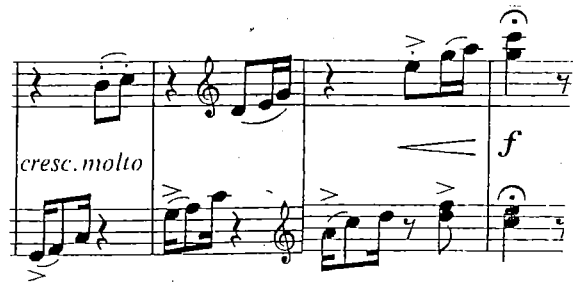
תגובה בתנועה במרחב לזרימה (cake-walk) ולנקודות המנוחה בחלק א.

4. גובה

זיהוי המוטיב הריתמי, המאולתר ברגיסטרים שונים, על-ידי קולות גוף בהתאמה לרגיסטרים, או תגובה

בתנועה במישור האנכי לאילתור המוטיב ברגיסטרים שונים.

חיקוי הכיווניות והשינויים הדינמיים בחלק א', ע"פ המחזאות של המורה.

. דיון על הכיווניות ביחס לארבעת הפסוקים של חלק א.

. תגובה במחזאות לכיווניות ולדינמיקה בחלק א.

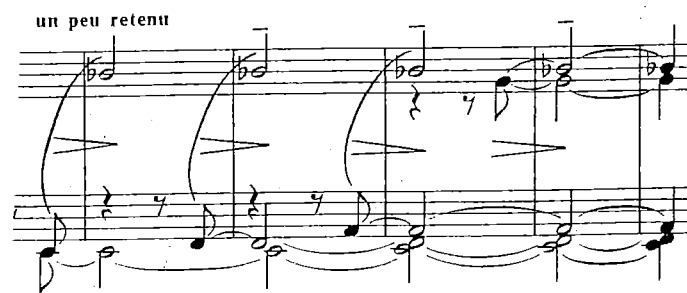
5. המבנה

. תגובה בתנועה לחלקים מוכרים, הימנעות מכל תנועה בחלקים שאינם מוכרים.

. המללת ההתרשמות של התלמידים מן האופי של חלק ב. על כל מרכיביו.

. המחשת הניגוד בין החלקים וסדר הופעתם ביצירה על ידי פעילות בשתי קבוצות או בזוגות.

. המללת המבנה של היצירה, והבחנה בקטע המעבר הקצר אחרי חלק א. הראשון.

. הצעה לכוריאוגרפיה :

שתי שורות חזיתיות. בחלק א צועדים לפנים ולאחור פעמיים לפי ארבע הפסוקיות. בחלקי ב. עוצרים ; או

נעים במרחב באופן חופשי או קבוצה שלישית נעה במרחב שבין שתי השורות.

"יצורים מאובנים" ("Fossiles") מתוך "קרנבל החיות"

מאת קאמיל סן-סנס (9.10.1835-16.12.1921)

המלחין והיצירה

קאמיל סן-סנס נולד בשנת 1835 בצרפת. עוד בהיותו תינוק הלך אביו, שהיה פקיד ממשלתי צנוע, לעולמו. הוא גדל בבית אמו ודודתו, וכבר בגיל צעיר מאוד נתגלו כישרונותיו המוסיקליים בשיעורי הפסנתר עם אמו. בגיל שלוש למד לקרוא תווים, ומגיל עשר הופיע כפסנתרן בביצוע קונצ'רטי של מוצרט ובטהובן. במקביל, הצטיין גם בכל הלימודים הכלליים, ועד אחרית ימיו המשיך להתעניין בארכיאולוגיה, פיסיקה, אסטרונומיה, ספרות, ציור ותיאטרון. בגיל שלוש-עשרה למד נגינה באורגן בקונסרבטוריון של פריז, ובגיל שש-עשרה למד שם גם זמרה, ליווי והלחנה. כבר בגיל צעיר כתב מוסיקה למגוון רחב של צורות והרכבים, וזכה בפרסים על יצירותיו. גדולי המלחינים כגונו, רוסיני וברליוז היו פטרונים. כשהתמנה לאורגניסט של כנסיות ידועות, שמע ליסט את נגינתו ואת אלתוריו והכתיר אותו בתואר "גדול האורגניסטים של הדור". נוסף להלחנה ולהופעות כפסנתרן ומנצח בכל רחבי אירופה, עסק סן-סנס גם בהוראת מוסיקה. הוא היה נערץ על תלמידיו כמורה רב-השראה הפותח אופקים לאמנויות המודרניות, אדם צנוע, חביב ומלא הומור בשיחה כמו גם בהלחנה.

התעניינותו של סן-סנס חבקה נושאים רבים: הוא לא נרתע מארגון וניצוח על מלחינים שהיו שנויות במחלוקת; פרסם מאמרים בכתבי עת, לעתים בלשון שנונה וסרקסטית, בענייני מוסיקה; השפיע על חידושים במוסיקה הצרפתית כשכתב, בהשפעת ליסט, פואמות סימפוניות; הקים את "החברה הלאומית למוסיקה" שעודדה ביצוע יצירות של מלחינים צעירים כדביאסי, פורה, רוול ודיוקא; נוסף לכך גילה עניין ביצירות של מלחיני העבר כבאך, לולי ושרפנטייה ודאג לביצוען. סגנונו המוסיקלי של סן-סנס מורכב משמרנות וחדשנות: בתחום הצורה הוא קרוב למוסיקה הקלאסית ולאיוון המאפיין אותה, רגשותיו מאופקים, מהלכי האקורדים לרוב פשוטים, והוא אמן הקונטרפונקט; יחד עם זאת הוא מביא ליצירותיו מניחוחות המזרח והאקזוטיקה, משקלים בלתי שגרתיים, וסטיות הרמוניות מעניינות; התזמור שלו עשיר, ובו גם המצאות צליליות ייחודיות לתיאור תופעות, ולהבעת הומור וקריקטורה.

קרנבל החיות נקרא גם "פנטזיה זואולוגית גדולה", ונכתב בשנת 1886 ככדיחה מוסיקלית לבקשת תלמידיו. זוהי פארודיה על בעלי חיים שכמה מהם משמשים כסות למלחינים שסן-סנס רצה ללגלג עליהם. סן-סנס לא התייחס ליצירה זו בהערכה, וביקש שלא תבוצע. אך לאחר מותו נתפרסמה היצירה וזכתה לפופולאריות מיוחדת בקרב גדולים וקטנים. היצירה נכתבה לתזמורת קטנה עם שני פסנתרים, המתבלטים במקרים רבים כסולנים.

בפרק "יצורים מאובנים" מצטט המלחין יצירות מוכרות ; מלודיה מתוך "הספר מסיביליה" מאת רוסיני, מנגינות עם צרפתיות ומלודיה מתוך "מחול המוות" מאת סן-סנס עצמו. יצירות אלה בוצעו מספר רב של פעמים ונשמעו כשחוקות באוזני המלחין עד שנדמו לו כ"מאובנות".

התכונות הבולטות

1. אופי שובבי, נמרץ ומקפיץ, לגלגני ופארודי משהו.
2. מפעם: Allegro ridicolo – מהיר ומגוחך.
3. גוון: תזמורת קטנה - קלרינט, קסילופון, שני כינורות, ויולה, צ'לו וקונטרבאס, עם שני פסנתרים.
4. מבנה: רונדו: A: B A: C A

חטיבה A (המבוססת על ציטוט מתוך היצירה "מחול המוות" מאת סן סנס) מאופיינת על ידי :

1. שירת מענה בין הקסילופון לתזמורת.
2. מלודיה המורכבת משני היגדים קצרים ואחד ארוך. המופיעים כסקוונצה לא מדויקת.
3. צליל בודד מכה בפעמה הלא מודגשת, ומפריד בין ההיגדים הקצרים.

Allegro ridicolo

The musical score is for the piece "Allegro ridicolo". It features a woodwind section with a Clarinet in B-flat, a xylophone, and two pianos. The string section includes two violins, a viola, a cello, and a double bass. The xylophone part has a prominent rhythmic pattern with a dynamic marking of *ff*. The string parts have *pizz.* (pizzicato) markings. The tempo is marked *Allegro ridicolo*.

חטיבה B מבוססת על ציטוט של שלוש נעימות עם צרפתיות, ומאופיינת על ידי:

- מרקם פוליפוני
- מיצוי מרבי של הגוון.

שלושת הנעימות:

נעימה ראשונה:

נעימה שנייה:

נעימה שלישית:

נעימה רביעית:

נעימת העם הראשונה מופיעה בעיבוד קונטרפונקטי.
 הנעימה השנייה חוזרת בארבע כניסות חיקויות הנשמעות בעיקר בפסנתר.
 הנעימה השלישית, המנוגנת על ידי הקלרינט, "פורצת" מהנעימה השנייה, וסביבה שביבים של הנעימה הראשונה המנוגנים בכלי הקשת.

נעימה ב'

חטיבה C המבוססת על ציטוט מתוך "הספר מסיביליה" מאת רוסיני, ומאופיינת על ידי:

1. מלודיה לירית בביצוע הקלרינט
2. לווּי במקצב "אומ-פה" בפסנתרים
3. היגדים קצרים של הקסילופון בדו-שיח עם הקלרינט

הצעות לפעילות:

1. לימוד חטיבה A כנקודת אחיזה להפנמת היצירה :
 - א. תגובה בתנועה לשירת המענה: הקסילופון על ידי הסולן, והתזמורת על ידי הקבוצה.
 - ב. תגובה בתנועה לצליל הבודד הנדחף בין ההיגדים הקצרים: באמצעות "משחק הפסלים"
 - ג. שילוב של שני הסעיפים הקודמים: הסולן והקבוצה מגיבים בתורם הן למנגינה והן לצליל הבודד שבין ההיגדים.
2. לימוד מקדים של נעימות העם הצרפתיות (בנגינה ושירה), וזיהויים ביצירה.
3. תיאור הארטיקולציה הרכה של חטיבה C בתנועה.
4. תגובה בתנועה להיגדים הקצרים של הקסילופון בדו-שיח עם הקלרינט שבחטיבה C

על המלחין

חצ'טוריאן נולד בעיר טיביליסי אשר בארמניה. הרשמים המוסיקליים הראשונים שספג היו שירים עממיים ששרה לו אמו, ומחולות עממיים ששמע בסביבתו הקרובה. המקצבים המיוחדים והמלודיות האופייניות למולדתו נטבעו עמוק בדמיונו, והזינו תמיד את יצירתו. בימי נעוריו ניגן בתזמורת כלי נשיפה של חובבים, וחיבר יצירות קטנות לפסנתר. רק בגיל מאוחר יחסית, בהיותו בן שמונה-עשרה, כשעבר ללמוד במוסקווה, התחיל בלימודי מוסיקה רציניים: קודם נגינה בצ'לו, ובמהרה - כשהתגלו כשרונותיו - גם הלחנה. גלייר, מאיאסקובסקי והמלחין היהודי גנסין היו מוריו לקומפוזיציה. את הסימפוניה הראשונה שלו חיבר לכבוד מלאת חמש-עשרה שנים לסובייטיזציה של ארצו ארמניה, ומאז נודע כאחד מן המלחינים הסובייטיים החשובים. הוא זכה בפרסים יוקרתיים, התקבל לאיגוד המלחינים הסובייטי וגם עמד בראשו. אף-על-פי-כן, חצ'טוריאן נאשם בשנת 1948 על-ידי המפלגה הקומוניסטית ב"פורמליזם דקדנטי" יחד עם מלחינים חשובים אחרים כפרוקופייב, ומעמדו השתנה לרעה. רק בשנת 1957, לאחר שכיהן כמורה לקומפוזיציה במכון גנסין ובקונסרבטוריון של מוסקווה, זכה להכרה מחודשת וחזר למשרתו וכבודו באיגוד המלחינים. במהלך חייו ערך הרבה מסעות קונצרטים כמנצח, והתידד עם טובי האמנים של תקופתו: חוג מכריו וידידיו כלל מלחינים מפורסמים ברחבי אירופה ואמריקה, סופרים ומשוררים ידועים, אנשי תיאטרון, מנצחים וסולנים. היצירות של חצ'טוריאן מצטיינות בשילוב מוצלח בין המוסיקה העממית הארמנית לבין המורשת העשירה של המוסיקה האמנותית הרוסית, בין הלחנה סימפונית מיומנת לבין אופי אילתורי. ואמנם, בהלחנה שלו ניתן לציין שני קווים עיקריים: סגנון נאו-פולקלוריסטי ורומנטיציזם דרמטי, ואלה מוצאים את ביטויים במוסיקה אופטימית, מלאת חיוניות וברק. הגוון המיוחד של כלים עממיים ממחוזות ילדותו, האיפיונים ההרמוניים והכוונון העממי-מזרחי, כל אלה מתמזגים במסורת הסימפונית האירופית. ביצירותיו יש חשיבה פוליפונית בצד וירטואוזיות בתיזמור ושילוב כלי נגינה רבים ושונים. התחום הריתמי מפותח ומגוון מאוד: פולימטריה, אוסטינטי, והדגשות א-סימטריות. מרכיבים מוסיקליים מארמניה, אורביו'אן, גרוזיה ואוזבקיסטאן מוצאים תהודה ונוכחות בכל הז'אנרים: יצירות לבלט, מוסיקה סימפונית, יצירות קאמריות, מוסיקה קולית ודתית, מוסיקה לסרטים.

על היצירה

"מחול הזרבות" הוא פרק מן הבלט "גיינה", שבוצע לראשונה בשנת 1942 על-ידי בלט קירוב. הבלט מספר על הנערה הארמנית גיינה, העוסקת בקטיפף כותנה. היא נישאת על-כורחה לאדם קשה בעל עבר שלילי שגורם לשרפת הכפר ויכול הכותנה. גיינה מסגירה אותו לצבא האדום, ואחד מן החיילים שבאו לכפר מתאהב בה. בחגיגת נישואיהם חוגגים גם את הקציר ואת חנוכת אסם הכותנה החדש.

מחול החרבות הוא ריקוד גברי (אפילו פראי), סוער ומלא מרץ והתלהבות, ססגוני מאוד בתיזמורו, וכולל סוללה מרשימה של כלי נגינה, ביניהם הקסילופון, הזוכה לתפקיד סוליסטי. גם לכלי הנשיפה ממתכת תפקיד בולט.

מבנה הפרק:

- מבוא קצר
- חטיבה א
- חטיבה ב
- חטיבה א
- קודה

בפרק שני נושאים מנוגדים:

מרכיבים	נושא ראשון	נושא שני
אופי	מסתער, תוקפני	שירתי, רך
מנעד	מצומצם	רחב
קו מלודי	אופקי	מתפתל
מרווחים	צרים	גדולים
משקל	מרובע	משולש
ערכים ריתמיים	קצרים	רחבים
עוצמה	חזקה	שקטה
גוון	בהיר ומבריק	חם ורך
כלים	כלי מתכת ונגישה	סכסופון וכלי קשת
הוראות ביצוע	מרקטיסימו (מודגש מאד)	אספרסיבו
ארטיקולציה	סטקטו	לגטו
פיסוק	חלוקה לפסוקים קצרים	נשימה ארוכה

הנושא הראשון

הנושא הראשי מופיע בעוצמה וברק בכלי הנשיפה הגבוהים מעץ ובכסילופון.

Fl.

A. Sax. *cantabile*

הליווי הריתמי הקצוב ממשיך בשינוי גוון המעניק לו קלילות ועדינות.

פעילויות

א. המפעם והאופי:

1. תגובה בתנועה חופשית למבוא בעל האופי המסתער והתוקפני.
2. המללת הרשמים מן המבוא
3. תגובה לסיים המבוא והתייחסות לכניסת הגוון החדש (הקסילופון).

ב. הגובה

. הדגמת שלושת המוטיבים המאפיינים את הנושא הראשי בעזרת סימנים גרפיים (ותנועתיים)
צליל קבוע חוזר

רצף כרומטי עולה

רצף כרומטי יורד

באמצעות א. אילתור על-פי כל אחד מן המוטיבים

ב. מעקב באוויר אחרי קו המתאר של כל אחד מן המוטיבים

ג. חידון: המורה בצלילים – הילדים בתנועות מתאימות

. יישום התנועות בזמן האזנה לחלק א.

. דריכת ציפיות לגבי המשך היצירה (מרכיבי האופי, הגוון, הפן המלודי, וכדומה)

ג. הגוון

. הבחנה בכלי הסולני בחלק ב : הגוון, המשפחה, הארטיקולציה.

ד. הפיסוק

. העלאת הצעות לתנועות שיתארו את הפיסוק בחלק ב.

ה. המבנה

. האזנה בתנועה לכל הריקוד ותגובה לחומר מוסיקלי חדש (המעבר בין חלק ב לחלק א) על-ידי עצירה מוחלטת.

. המללה והמשגת המבנה על כל חלקיו.

ו. המרכיב החוץ-מוסיקלי

. הצעת כותרת למוסיקה והנמקתה על-פי המרכיבים והאופי.

. הצגת שם הקטע ותיאור הרקע ליצירה

. בניית כוריאוגרפיה לריקוד החרבות (להבדיל ממלחמה בחרבות).

גאלופ, מתוך "הליצנים"
מאת דימיטרי קבלבסקי (18.2.1987 - 30.12.1904)

דימיטרי בוריסוביץ' קבלבסקי נולד בעיר סן פטרסבורג שברוסיה. אביו, מתמטיקאי, העניק לו חינוך רחב וליברלי. דימיטרי הצטיין באמנויות, בעיקר בפואזיה, ציור ובמוסיקה, למרות העובדה שאביו שאף שבנו יפתח קריירה בתחום המדעים או הכלכלה.

עוד בגיל שש נגינתו בפסנתר הייתה מופלאה. כאשר משפחתו עברה למוסקוה, המשיך קבלבסקי בלימודיו הגבוהים בבית הספר ע"ש סקריאבין. במהרה בלטו כישוריו והתמנה למדריך בשיעורי פסנתר באותו מוסד.

בשנת 1925 המשיך קבלבסקי בלימודי פסנתר והלחנה בקונסרבטוריון של מוסקוה; בין מוריו נמנו מיאסקובסקי, ואסילנקו והפסנתרן גולדנווייזר.

יצירותיו מגוונות למדי: אופרה, באלט, סימפוניות, מוסיקה ווקאלית, מוסיקה קאמרית, מוסיקה בימתית, שירים, מוסיקה לקולנוע, שירי עם וצבא.

קבלבסקי נחשב לאחד המלחינים המזוהים ביותר עם המשטר הסובייטי. הוא הקים במוסקבה, יחד עם עמיתים למקצוע, את הסניף של איגוד המלחינים הסובייטיים.

בשנת 1930 התמנה למורה לקומפוזיציה בקונסרבטוריון במוסקבה. זו הייתה תקופה בה הרבה להלחין למדיה הבימתית ולזו של הרדיו.

ב-1941, לאחר שהצטרף באופן רשמי למפלגה הקומוניסטית, זכה קבלבסקי לאות הכבוד מטעם הממשל בשל תרומתו למאמץ המלחמתי. ואמנם, הוא הלחין שירי מאבק, שירי מולדת והימנונים, כולם חדורי פטריוטיזם וגבורה, אשר נחלו במהרה הצלחה גדולה.

ניסיונו העשיר בתחום הפדגוגיה וההוראה עמדו לעיני מנהיגי המשטר אשר בשנת 1962 מנו אותו ליו"ר הועדה לאסתטיקה מוסיקלית וחינוך מוסיקלי ומאוחר יותר, בשנת 1969, לנשיא מועצת המדעים באקדמיה הסובייטית למדעי החינוך. קבלבסקי אף כהן כנשיא האיגוד הבין לאומי לחינוך מוסיקלי. כל התפקידים הייצוגיים הללו וכהונתו כנציג סובייטי בוועדות לקידום השלום, חייבו אותו בנסיעות רבות בבירות המערב, שם התקבל בהערכה ובכבוד.

בשנותיו האחרונות התמסר לכתיבת מוסיקה ווקאלית ובימתית: קנטטות, אופרות, שירי מקהלה.

הרפרטואר המוגדר על ידו כמוסיקה לילדים, זכה להצלחה גדולה בשל הממד הקומוניקטיבי, הנגיש והידידותי שהעניק קבלבסקי למיניאטורות הללו, זאת תוך שמירה הדוקה על סטנדרטים גבוהים של איכות ועידון.

מבנה	"תחנות" בולטות
מבוא	הקסילופון, כלי נשיפה מעץ וכלי קשת גבוהים פותחים באוניסונו על צליל יחיד פועם; קריאות כלי הנשיפה ממתכת ומצילות מצטרפות ומצטרפות לקראת "הרמת המסך" ובשורת צלילי "הגאלופ" במוטיב המזנק בירידה
א (פותח) א' (סוגר)	כלי הנשיפה בראשית, והקסילופון בהמשך, בליווי תוף סנר מתמיד, מגלגלים בסחרור את האמירה הראשונה בגוון בהיר ומבריק הירידה המסחררת נעצרת באמירה נחרצת על ידי טוטי בצלילים נמוכים ובגוון כהה
מעבר ראשון	אקורדים באוניסונו על תבניות מקצב ברורות עוצרים לרגע קט את הסחרור ומעוררים אותו מחדש במערבולת מתגברת
א א'	כל המאפיינים שבהופעה הראשונה חוזרים על עצמם
מעבר שני	השהייה קצרצרה וחיבור חוזר אל המוטיב המזנק מטה בטונאליות חדשה
ב ב'	הקסילופון הוא סולן במהלכי קפיצות וצעדים הכינורות עונים לו בפתית זהה, מושכים את המשך תשובתם מעלה ונעצרים אחריהם נשמע המוטיב המזנק בירידה ומבשר שוב את "הגאלופ"
א א'	המאפיינים חוזרים על עצמם
מעבר ראשון	" " " "
א א'	" " " "

הצעות לפעילות

על המהלך המלודי – הפנטטוני של הנושאים

- התנסות בנגינת משלופון בכיוון עולה ויורד

- זיהו כיוון קו המתאר של הנושא הראשון על פי נגינת המורה

- מעקב וזיהו הגראף המתאים של הנושא העיקרי (מבין שניים מנוגדים או שונים הרשומים על הלוח)

- התנסות בנגינת צלילונים ברצף בכיוון יורד

- התנסות בנגינת צלילונים באפן חופשי

על האנרגיה, ההצטברות, הזרימה, הפרוק

- תנועה המתארת את הצטברות האנרגיה ופרוקה תוך האזנה לחטיבת המבוא

- תנועה במרחב המתארת את תנופת הזרימה של הנושא הראשון בתנועה

- הבחנה בסיומי הפסוקים והעלאת הצעות לתאורם בתנועה

על השמפו והתבניות המקצביות:

- התייחסות אל תבניות "הדהירה" ואל כלל הערכים הריתמיים הקצרים בזיקה אל הכותרת של היצירה
- התייחסות אל המפעם האופייני לרוב חלקי היצירה (מהיר מאד) ואל קטעי האטה (בקטעי הביניים)
- תרגילים בתנועה במרחב או בשירה, (על בסיס תבנית "הדהירה") תוך התייחסות אל הצרופים האפשריים בין מרכיב העוצמה ומרכיב המפעם:

עוצמה שקטה ומפעם מהיר מאד

עוצמה חזקה ומפעם מהיר מאד

עוצמה חזקה ומפעם איטי, ועוד

- בדיקת הצרופים, בין עוצמה ומפעם ביצירה דרך האזנה אליה

על הנושא השני

- תנועה במרחב המבחינה בין תפקיד הקסילופון הסולן ובין כלי הקשת העונים לו בהרחבת המנעד ובהגברת העוצמה (תלמיד מול קבוצה)
- תגובה לסיום המואט, לעצירה ולצבירת האנרגיה המחודשת דרך המוטיב המזנק בירידה לקראת שובו של "הגאלופ"

על כלי הנגינה

- מיפוי כלי התזמורת על פי משפחותיהם

- איפיון הקסילופון

- התייחסות אל הגוונים (בהיר, כהה, מבריק, מתכתי) והעוצמות של כלי הנגינה הבולטים ביצירה
- התייחסות אל גבהים ורגיסטרים מנוגדים כמו: הטרומבון לעומת הכסילופון או החליל והכינור

על המבנה

- מתיחת הקשב והסבלנות בחטיבת המבוא לקראת כניסה מדוייקת "למרחב" לתאור הנושא הראשון
- תאור והמחשת החטיבה הראשונה בתנועה במרחב על פי תבנית "הדהירה", תוך שינויי כיוון בסיומת
- תאור המבנה כולו לפי קבוצות, תפקידים ותנועות מוסכמות (על כל קבוצה או על יחידים), על פי החזור והמשתנה

"טיקו טיקו" (בפורטוגזית- שם של ציפור גדולה)

מאת המלחין Zequinha Abreu

על הסגנון

הסמבה הינה ריקוד אפרו- ברזילאי. קיים מגוון של ריקודי סמבה שמקורם ממקומות שונים בברזיל. המאפיינים המשותפים לכל ריקודי הסמבה :

משקל זוגי

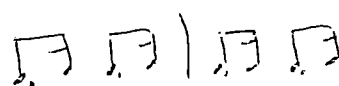
-שירת מענה בין סולן למקהלה.

-ריתמוס המאופיין על ידי סינקופות רבות.

-ליווי שמשלב תבניות כגון:

מעל לבס הנושא אופי מארשי דוגמת:

התכונות הבולטות:

1. אופי ריקודי, סוחף, קצבי וקליל.

2. טמפו מהיר בתנועה מתמדת.

3. משקל זוגי ותבניות ריתמיות האופייניות לריקוד

N.C. F#m G#m

Oh ti - co - ti - co tick! — Oh ti - co - ti - co tock! — This ti - co -
O ti - co - ti - co tá, — tá ou - tra vez a - qui, — o ti - co -

4..פיסוק ברור וסימטרי.

5..קו מלודי המאופיין בצלילים כרומאטיים עוברים

6.מבנה היצירה רונדו : A-B:-A-C-A-B:A

חטיבה A מאופיינת על ידי:

ארבעה פסוקים סימטריים בעלי מקצב זהה.

כל פסוק כולל שני הגידים קצרים ואחד ארוך: כל היגד בנוי מגרעין בתנועה סיבובית הנפתח לקפיצה עולה.

Oh ti - co - ti - co tick! — Oh ti - co - ti - co tock! — This ti - co —
 O ti - co - ti - co tá, — tá ou - tra vez a — qui, — o ti - co —

ti - co he's the cuck - oo in my clock.
 ti - co - tá co - men - do o meu fu - bá.

- לקראת סוף הפסוק בולט קו המתאר גלי המאופיין בקפיצות גדולות ומילויין.

חטיבה B מאופיינת על ידי שלושה פסוקים: שני פסוקים קצרים המסתיימים על הפעמה השנייה, ופסוק שלישי ארוך המכיל סקוונצות.

wait! For just a bir - die, and a bir - die who goes no - where. he knows

ev - 'ry Lov - ers' Lane and how to go there. For in - of - fairs of the heart my ti -

ter - ri - bly smart he tells me: "Get in -"

חטיבה C מאופיינת על ידי קו מלודי המבצבץ מבעד לרצף של קבוצת צלילים קצרים

A musical score for a C section. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody consists of eighth notes, with several notes circled. The bottom staff is a bass clef with the same key signature and time signature, providing a simple accompaniment.

רצף סולמי מוביל בחזרה אל חטיבה A.

הצעות לפעילויות

1. חשיפה לסגנון הריקוד בהאזנה ובתנועה חופשית
 2. זיהוי סופי הפסוקים והחלקים החוזרים באמצעות תנועה:
- חטיבה A בעמידה: הידיים "מתגלגלות" בכיוון אחד ועם הפסוק החדש יוחלף כיוון הגלגול, זאת בליווי תנועות גוף.
- חטיבה B שתי טפחות בסוף הפסוקים הקצרים. בפסוק הארוך סיבוב במקום תוך כדי תיאור קו המתאר בחלל עם האצבע.

A musical score for a section with lyrics. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody is accompanied by a guitar chord diagram above it. The lyrics are in Hebrew and Spanish. The bottom staff is a grand staff (treble and bass clefs) with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature, providing a piano accompaniment.

wait!
dal.

For just a bir - die, and a bir - die who goes no - where,
Mas por fa - vor ti - ra es - se bi - cho fo ce - lei - ro,

חטיבה C הליכה במרחב באופי ריקודי, או "רכבת" של קבוצה קטנה

"Take Five"

מאת פול דסמונד (25.11.1924-30.5.1977)

על המלחין והסגנון:

פול דסמונד - נגן סקסופון אלט אמריקאי. אביו היה פסנתרן שניגן בסרטים אילמים. בנערותו החל לנגן בקלרינט ולאחר מכן עבר לנגינה בסקסופון. במשך שלוש שנים שירת בצבא כנגן בתזמורת. משנת 1951-1967 ניגן ברביעייה המפורסמת של דייב ברובק (The Dave Brubeck Quartet) שביצעה את היצירה **Take Five**.

ג'ז - סגנון מוסיקלי ייחודי הכולל זרמים רבים, שראשיתו בארצות הברית בתחילת המאה העשרים. מקורותיו מצויים במוסיקה האפריקנית שהביאו עמם העבדים.

ממאפייני הג'ז:

-סינקופות מרובות

-סווינג- מקצב גמיש שאורך צליליו אינו שווה.

-אופי אלתורי

-שימוש בסולם הבלוז- סולם מז'ורי עם הנמכה של הצליל השלישי, החמישי והשביעי

התכונות הבולטות של היצירה

1.משקל של 5\4 (המחולקים ל 3+2)

2.מפעם מתון

3.מבנה היצירה: A - B- A

הקדמה קצרה. A

a: - b: - a

חטיבה A

חלק a מאופיין על ידי

- הרמוניה סטאטית: אוסטינטו על דרגות הרמוניות של הראשונה והחמישית

The image shows the first few measures of the piece 'Take Five' in 5/4 time. The notation is written on a grand staff with treble and bass clefs. The key signature has two flats (Bb and Eb). The first measure is marked with a forte (f) dynamic. Above the staff, the following chords and fingerings are indicated: Ebm (5 3 1), Bbm7 (4 2 1), Ebm, and Bbm7.

מלודיה הנעה בצלילים קצרים המובילים אל צליל ארוך - דרגה ראשונה או חמישית.

Exercise 1: A sequence of chords and fingerings on a single staff. The chords are: E♭m, H♭m', E♭m, B♭m', E♭m, B♭m', E♭m, B♭m'. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above the notes. A circled 'S' is at the beginning.

חלק b מאופייין על ידי

1. דינאמיות הרמונית: מהלך של מעגל הקווינטות בסולם המז'ורי המקביל.

Exercise 2: A sequence of chords and fingerings on a single staff. The chords are: C♭, A♭m♭, B♭m7, E♭m7, A♭m7, D♭7, G♭maj7. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above the notes. A circled 'S' is at the beginning.

2. מלודיה סקוונציאלית בעלת קו מלודי גלי.

3. צלילים קצרים וסנקופטיים.

חטיבה B מאופיינת על ידי :

1. אלתור המבוסס על פיתוח רעיונות מוסיקליים של חטיבה A.

א. תמצות (דימינוציה) של תבנית :

בחטיבה A תבנית היורדת באוקטבה מסי במול תוך כדי מילוי בצלילים קישוטיים:

Handwritten musical notation for exercise 1, part A. The notation is in E-flat major. The top staff contains a melody with fingerings: 1 3 1 3 2, 1 2 3 4, 2, 3, 1. The bottom staff contains a bass line with fingerings: 5, 1, 1. Chords are indicated as Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7.

בחטיבה B תמצות התבנית על ידי השמטת הצלילים הקישוטיים :

Handwritten musical notation for exercise 1, part B. The notation is in E-flat major. The top staff contains a melody with fingerings: 4 5, 3 2 1, 2. The bottom staff contains a bass line with fingerings: 4, 3, 2, 1, 2. Chords are indicated as Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7.

ב. פיתוח מלודי:

בחטיבה A מופיעה סקוונצה המבוססת על אקורד משולש בירידה

Handwritten musical notation for exercise 2, part A. The notation is in C-flat major. The top staff contains a melody with fingerings: 3 5 3 1, 2 3, 1 2 3, 1 2 3 1 2. The bottom staff contains a bass line with fingerings: 5 2, 4 2, 1 2, 1. Chords are indicated as Cb, Abm8, Bbm7, Ebm7. A 'Five - 4 - 1' pattern is noted at the bottom.

בחטיבה B מופיעה סקוונצה המרמזת בצלילים קישוטיים אקורד משולש בירידה.

Chord sequence: Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7, Ebm, Ebm.

Fingerings: 1, 2 1, 5, 4 2 1, 2 3 1.

2. סינקופות במקומות בלתי קבועים

3. צלילים קצרים

4. צלילי הדרגה הראשונה והחמישית בולטים במיוחד.

Chord sequence: Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7.

Fingerings: 1, 3, 1 2 4, 3, 5, 4 5 3 2 1, 3, 5, 1 2 4, 1, 3, 1 2 5.

Chord sequence: Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7, Ebm, Bbm7, Ebm.

Fingerings: 1, 5, 1 5, 1, 2, 1 5, 1.

5. אוסטינו של חטיבה A

מעבר קצר בנגינת האוסטינו מוביל אל חטיבה A שחוזרת.

הצעות לפעילויות:

ההצעות לפעילויות יוצגו לפי סדר היררכי: יחידת הפעמה, יחידת התיבה, חבנית מקצבית, הפיסוק והמבנה הכללי.

1. האזנה לחטיבה A בשני הביצועים (הרביעייה של דייב ברובק בביצוע סקסופון, ורימונה פרנסיס בביצוע ווקאלי). שיחה על הגוון.

2. אלתור קולי בג'יבריש.

3. הפנמה של משקל 5/4:

א. הקשת חמש פעמות על אותו איבר גוף, תוך כדי דקלום על הברה כל שהיא במקצב האוסטינטו (כל חמש פעמות באיבר גוף אחר)

ב. ביצוע תנועה הממחישה את משך כל התיבה (d. d) תוך כדי אלתור מלודיה במשקל 5/4.

ג. תרגול חוזר בשעת האזנה ליצירה

ד. הקשת המקצב של האוסטינטו בקולות גוף בהנחיית המורה.

4. פיתוח ההבחנה בכיוונית מלודית:

א. זיהוי הצליל הארוך שבחטיבה a וביצועו בתנועה.

Musical notation for exercise 4a, showing a sequence of chords and rhythmic patterns. The notation is written on two staves. The chords are: Bb m7, Eb m, Bb m7, Eb m, Bb m7, Eb m, Bb m7, Eb m. The rhythmic patterns are: 1 2 3 4, 1 3 1 3 2, 1 2 3 4, 2, 3, 1 2, 3 4 3 2 1, 2.

ב. פיתול היד בצלילים הקצרים והובלה אל הצליל הארוך כשכף יד אחת מחליקה על השנייה. ניתן לבצע פעילות זו בזוגות.

5. פיתוח שמיעה וסולפז':

א. שירה של הצלילים מי במול וסי במול שבחלק a, תוך כדי מעקב אחר סימוני המורה בתנועת יד בחלל.

ב. אבחנה בתנועה בין מהלך סקונדלי לבין קפיצות גדולות.

ג. זיהוי הקפיצה באוקטאבה (בצליל לה במול שבחטיבה B) באמצעות תנועת אצבע. בחלל.

Musical notation for exercise 5, showing a sequence of chords and rhythmic patterns. The notation is written on two staves. The chords are: Eb m, Bb m7, Eb m, Bb m7, Eb m. The rhythmic patterns are: 1, 5, 1 5, 1, 2, 1 5, 1.

6. המחשת המבנה באמצעות כוריאוגרפיה:

-בהקדמה: טפיחת מקצב האוסטינוטו.

-בחטיבה A, חלק a: עומדים בזוגות. בצלילים הארוכים כפות הידיים מחליקות על כפות בן הזוג

חלק b: כל זוג הולך במרחב.

-בחטיבה B: ינועו באופן חופשי.